

Dış Politika Kültürünün Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD'nin Irak İşgali

Birce BEŞGÜL*

Polis Akademisi

ÖZ

Dış politika, uluslararası sistemde yer alan ülkelerin birbirlerine karşı tutum ve davranışlarını belirleyen stratejiler olarak tanımlanmaktadır. Ulusal güvenliklerini korumak ve kendi çıkarlarını gözetmek isteyen ülkeler, dış politika kararlarını fayda zarar analizine göre belirleyerek rasyonel bir sonuca ulaşmayı hedeflemektedir. Karar alma sürecini kritik bir perspektifle ele alan bürokratik politika yaklaşımı, sürece dahil olan aktörlerin geçmiş tecrübeleri, dış politika kültürleri, bireysel hırsları ve birbirleriyle olan rekabetleri nedeniyle ülkelerin kesin olarak rasyonel karar almasının mümkün olmadığını savunmaktadır. George W. Bush liderliğinde Irak'ın işgal karar sürecini bürokratik politika modeliyle inceleyen bu çalışma, ABD'nin dış politika kültürünün karar alıcıların görüşleri üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Irak işgali karar sürecinde yer alan aktörlerin ABD dış politika kültür etmeni olarak tespit edilen idealizm, düşman algısı yaratımı ve süreklilik ve bütünlük algısı etkisinde tutum belirlediği açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Bürokratik Politika Modeli, Dış Politika Analizi, Irak İşgali.

* Dr. Arş. Gör., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, bircebesgul@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6324-2141.

Bu makale, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında yazılan "ABD'nin Yapılandırıcı Güvenlik Eğitimleri: Almanya, Japonya ve Irak Karşılaştırmalı Analizi" tezinden üretilmiştir.

The Effect of Foreign Policy Culture on Decision Making Process: The US Invasion of Iraq

ABSTRACT

Foreign policy is defined as the strategies that describe the attitudes and behaviors of countries in the international system towards each other. Nations seeking to protect their national security and pursue their own interests aim to reach a rational outcome by making foreign policy decisions based on a cost-benefit analysis. The bureaucratic policy approach, which analyses the decision-making process from a critical perspective, argues that it is not precisely possible for countries to make rational decisions due to the past experiences of the actors involved in the process, their foreign policy cultures, their individual ambitions and their rivalries with each other. This study, which examines the decision process of the invasion of Iraq under the leadership of George W. Bush with the bureaucratic policy model, aims to determine the impact of the US foreign policy culture on the views of decision makers. In the study, it is revealed that the actors involved in the Iraq invasion decision process were influenced by the US foreign policy culture factors of idealism, enemy perception creation and perception of continuity and integrity.

Keywords

Bureaucratic Politics Model, Foreign Policy Analysis, Iraq Occupation.

Extended Abstract

Foreign policy, the strategic delineation of a nation's attitudes and behaviors in the international system, plays a crucial role in safeguarding national security and advancing a country's interests on the global stage. Decision-makers, in their pursuit of rational outcomes, often engage in cost-benefit analyses to inform foreign policy decisions. However, the bureaucratic policy approach challenges the notion of pure rationality by critically examining decision-making processes. According to this approach, the complexities of historical experiences, foreign policy cultures, individual ambitions, and inter-state rivalries make it inherently difficult for nations to arrive at purely rational decisions. This article explores the decision-making process leading to the invasion of Iraq under the leadership of George W. Bush, employing the bureaucratic policy model to unravel the influence of U.S. foreign policy culture on decision-makers' perspectives.

The study's primary objective is to ascertain the impact of U.S. foreign policy culture on the decision-making process surrounding the Iraq invasion. By applying the bureaucratic policy model, which emphasizes a critical assessment of the decision-making framework, the research aims to unravel the intricate web of influences shaping the actions of key decision-makers. The findings underscore the significance of U.S. foreign policy culture factors—specifically idealism, the creation of enemy perceptions, and the perception of continuity and integrity—in steering the trajectory of the Iraq invasion decision.

The invasion of Iraq under the administration of George W. Bush serves as a compelling case study for the examination of foreign policy decision-making processes. By delving into the bureaucratic policy approach, the study sheds light on the nuanced factors

that go beyond traditional rational choice models. It contends that decision-makers, influenced by a complex interplay of historical legacies, cultural values, and personal aspirations, are often guided by a set of factors that extend beyond the rational pursuit of national interest.

A crucial facet of the analysis is the identification and exploration of U.S. foreign policy culture factors that significantly shaped the decision to invade Iraq. Idealism, as a prominent cultural element, played a pivotal role in influencing decision-makers. The belief in the moral imperative to spread democracy and eliminate perceived threats to freedom contributed to the framing of the Iraq invasion as a mission to establish a democratic stronghold in the Middle East. The study dissects the roots of idealism within U.S. foreign policy culture and demonstrates its impact on decision-makers, offering a comprehensive understanding of the motivations that underpinned the invasion.

Furthermore, the creation of enemy perceptions emerged as a crucial element in the decision-making process. The study unpacks the ways in which the framing of Iraq as a threat to global security contributed to the justification for military intervention. The bureaucratic policy model provides a framework for understanding how decision-makers, shaped by historical experiences and cultural narratives, constructed and perpetuated an image of Iraq as an adversary requiring decisive action. This analysis contributes to a deeper comprehension of the role of perception construction in shaping foreign policy decisions.

Moreover, the perception of continuity and integrity within U.S. foreign policy culture emerges as a critical factor influencing decision-makers during the Iraq invasion. The study investigates how a sense of historical continuity, rooted in past foreign policy practices, guided decision-makers in justifying the invasion as a consistent and coherent extension of established U.S. foreign policy principles. This examination contributes to a nuanced understanding of the interplay between cultural values and decision-making processes, shedding light on the intricate dynamics that shape foreign policy outcomes.

This study provides a comprehensive overview of a study applying the bureaucratic policy model to analyze the decision-making process leading to the invasion of Iraq under George W. Bush. By focusing on the impact of U.S. foreign policy culture, particularly idealism, enemy perception creation, and the perception of continuity and integrity, the research offers valuable insights into the complexities of foreign policy decision-making. The findings contribute to a nuanced understanding of the interplay between cultural factors and rational choice models, highlighting the intricate web of influences that shape the course of international relations.

Giriş

Dış politika, uluslararası sistemde yer alan ülkelerin kendi çıkarlarını ve güvenliklerini gözeterek birbirlerine karşı tutum ve davranışlarını yansıtan çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır. Ülkeler, uluslararası sistemde dış politikaları aracılığıyla güvenliklerini sağlamayı, siyasal bağımsızlıklarını ve bütünlüklerini korumayı, iki veya çok taraflı iyi ilişkiler yürütmeyi amaçlamaktadır. Ekonomik ve askeri gücün ön plana çıktığı, çıkarların minimum harcama ve maksimum faydayla sağlanmaya çalışıldığı bu alanda ülkeler, karar verme süreçlerinde çeşitli araç ve tekniklere ihtiyaç duymaktadır.

Dış politikada karar verme sürecinde yer alan seçeneklerin her zaman net olmayışı, karar vericileri etkileyen çeşitli faktörlerin varlığı gibi birçok etmen, karar analizinde karşılaşılan zorluklar arasında yer almaktadır. Ek olarak, en iyi seçenek tespitinin göreceli olması nedeniyle dış politika yapım süreci, çatışan çıkarlarla bürokratik baskılar arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır (Arı, 2011:186). Bu çerçevede, dış politikada karar verme sürecinin rasyonelitesi her durum ve örnek için sorgulanabilir ve eleştirilebilir bir nitelik taşımaktadır. Karar verme sürecinde lider ve ekibinin konuyla ilgili görüşü, lobi ve benzeri grupların karar vericiler üzerindeki etkileri, mali olanaklar ve harcanması planlanan bütçenin kabulü, süreçte yer alan aktörlerin liderin gözünde öne çıkma çabası gibi birbirinden bağımsız faktörlerin birleşimi ve nihai kararı yönlendirmesi, dış politika literatüründe farklı yaklaşımlar çerçevesinde analiz edilmektedir.

Bu yaklaşımlardan öne çıkan bürokratik politika, karar verme sürecinde yer alan lider ve ekibine ek olarak onlarla çıkar ilişkisi kurarak kararı etkileyen aktörlerin de incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Devlet adına alınan karar, liderin görüşünden ve çeşitli aktörlerin çekişmesi ve müzakeresi sonucunda ortaya çıkan durumlardan etkilenmektedir. Böylece liderin rasyonel davranacağı varsayımı bir tarafa, bireylerden oluşan bir toplumun, kurumun, örgütün veya devletin rasyonel karar alabileceği varsayımı oldukça tartışmalıdır (Doğan, 2012). Bürokratik politika, devletin aldığı kararın arkasındaki aktörlerin süreçteki etkileri, birbirleriyle olan iletişim problemleri, kendi çıkarları gibi etmenlerin incelenmesinin zorunlu olduğunu belirtmektedir.

Dış politika kültürü, karar alma sürecini etkileyen kritik bir belirleyici unsur olarak kabul edilmektedir. Paylaşılan inançlar, tarihsel deneyimler, ülkelerin kökleşen siyasi yaklaşımları gibi etmenleri kapsayan dış politika kültürü, karar alıcıların bilişsel çerçevelerini şekillendirerek algılarını, tercihlerini ve

seçimlerini yönlendirmektedir. Ole Holsti ve Peter Katzenstein, bir ülkenin dış politika kültürünün, uluslararası zorlukları ve fırsatları değerlendirirken karar alıcılara rehberlik eden bir dizi norm oluşturduğunu savunmaktadır (Holsti,1998). Holsti ve Katzenstein, karar alıcıların hedefleri belirleme, riskleri değerlendirme ve uygun eylem planları için gerçekleştirilen karar verme süreçlerinde dış politika kültürünün etkili olduğunu belirtmektedir (Huelss, 2017). Bu çerçevede, dış politika kültürü, karar vericilerin dünya görüşlerini koşullandıran ve bir devletin dış politika tercihlerini önemli ölçüde yönlendiren bir etmendir. Nitekim, dış politika kültürü ile karar alma süreçleri arasındaki karmaşık etkileşimi anlamak, bir ulusun uluslararası davranışının ardındaki incelikli itici güçleri kavramak için elzemdir.

Dış politika kültürünün kilit karar alıcıların tercihlerini ve bakış açılarını şekillendirerek nihai karar üzerindeki etkisini analiz eden çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bürokratik politika modelinden farklı olarak, bilişsel model, yapılandırmacı model, kurumsal model ve rasyonel seçim modeli ile inceleyen çalışmalar, 2003 yılında Irak'ın işgaline giden süreçte ABD dış politika kültürü ve karar alma süreçlerinin karmaşık etkileşimini farklı açılardan ele almaktadır. Bürokratik siyaset ve dış politika kültürünün kesiştiği nokta, kurumsal dinamiklerin ve paylaşılan değerlerin, ulusların dış politikaya ilişkin karar alma süreçlerini birlikte nasıl etkilediğinin tam olarak anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede, bürokratik politika modeli, gerçekleştirilen analizlerde diğer modellere nazaran çok daha geniş ve kritik bir bakış açısı sunmaktadır.

Diğerlerinden farklı olarak bu çalışma, ABD'nin 2003 yılında George W. Bush tarafından gerçekleştirilen Irak işgali karar sürecinin ABD dış politika kültüründen nasıl etkilendiği sorusu temelinde kaleme alınmaktadır. Soru çerçevesinde, ABD'nin din ve eşitsizlik algısı, tek taraflılık, ilerici emperyalizm, idealizm, yumuşak emperyalizm, dış politikada süreklilik- bütünlük anlayışı ve düşman algısı yaratımı dış politika kültür unsurlarının Irak işgali karar sürecinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, nitel araştırma çerçevesinde gerçekleştirilmiş; içerik analiziyle Irak işgali karar sürecindeki lider açıklamaları, ABD Milli Güvenlik Raporları, işgal sürecinde sahada yer alan asker ve üst düzey bürokratların hatıratları incelenmiştir.

Çalışma öncelikle dış politika yaklaşımlarında kritik bir perspektif olarak kabul edilen bürokratik politika modelini açıklamakta, ardından ABD'nin dış politika konularında karar alma sürecini bu model kapsamında değerlendirmektedir. Dış politika kültürü ve ABD'nin dış politika kültür unsurları takip eden alt başlıkla ele alınmaktadır. Her iki kavramın tanım ve tartışmaları ışığında, ABD'nin Irak'ı işgal kararı süreci, çalışmanın değerlendirme bölümünde dış politika kültür unsurlarının karar alma süreci üzerindeki etkisi gözetilerek analiz edilmektedir.

Bürokratik Politika Modeli

Graham Allison tarafından 1962 Küba Füze Krizi sırasında ABD dış politika sürecinin açıklanması için geliştirilen bürokratik politika modeline göre hükümetin eylemleri siyasi sonuçlar olarak kabul edilmektedir. Rasyonel karar alma modelinin aksine, bürokratik politika modeli, dış politikada alınan kararların fayda- zarar analizi yapılmadan gerçekleştirildiğini öne sürmektedir. Başka bir deyişle, bürokratik politika modeli, karar alma sürecinde yer alan aktörler arası çatışma, müzakere ve pazarlıkların karar alma sürecini nasıl yönlendirdiğini açıklamaktadır (Alden & Amnon, 2016: 33). Karar alma aşamasının başlangıcında “masaya oturan” her aktör, kendi görüş ve çıkarları doğrultusunda hareket etmekte ve nihai kararı kendi lehine olacak şekilde neticelendirmeye çalışmaktadır. Dış politika kararını rasyonaliteden uzaklaştıran bu durumun sonucunda, başarı devlet yararına alınan karar yerine aktörlerin diğer karar vericileri kendi amaçlarına ikna etme becerisiyle ölçülmektedir (Alden & Amnon, 2016: 34).

Allison’ın bürokratik politika modeli, dış politika karar alma sürecine dair yirmiden fazla ayrıntılı önerme ve yaklaşımı kapsamaktadır. Mevcut çalışmanın sınırları gözetilerek bürokratik politikaya dair yaklaşımlar ele alındığında, öne çıkan hususlar aşağıdaki gibidir (Jones, 2020: 4):

- Hükümet pozisyonundaki kişiler hükümet kararlarını ve eylemlerini alırlar.
- Yürütme organının dışındaki aktörler politika oluşturmada içeridekilere göre çok daha az etkili bir rol oynamaktadır.
- Bir bireyin politika tercihi, onun hükümetteki konumuna göre tahmin edilebilmektedir.
- Karar vericilerin politika duruşları kendine özgü faktörlerden de etkilenmektedir.
- Bir bireyin politika hedefleri ve çıkarları ulusal güvenlik, organizasyonel, yerel ve kişisel kaygılardan etkilenmektedir.
- Son teslim tarihleri ve olaylar, yoğun bireyleri çeşitli politika konularında politik duruş almaya zorlar.
- Farklı bireyler aynı politika meselesinin farklı yönlerini görmektedir. Bu durumun nedeni farklı hükümet pozisyonlarında görev yapmalarından kaynaklanmaktadır.
- Bir bireyin belirli politika meseleleri üzerindeki etkisi pazarlık avantajları, bu tür avantajları kullanma isteği, avantajları kullanma becerisi ve diğer aktörlerin ikinci ve üçüncü maddelere ilişkin algıları tarafından belirlenmektedir.
- Hükümetin kararları ve eylemleri kasıtsız siyasi sonuçlardır. Yani siyasi pazarlık herhangi bir aktörün bağımsız olarak seçeceği sonuçları yansıtmayan sonuçlar üretmektedir.

Allison'ın bürokratik politika modeli, dış politika literatüründe önemli bir etkiye sahiptir. Küba Füze Saldırısı döneminde basılan Allison'ın kitabını ve konuya yaklaşımını destekleyen birçok teorisyen ve araştırmacı bulunmasına karşın, aynı oranda eleştirenler de olmuştur. 1974 yılında basılan Bürokratik Politika ve Dış Politika kitabında Halperin, Allison'ın modellemesine ek olarak güvenliğe dair dış politika kararlarıyla ilgilenen çok çeşitli yürütme organı aktörlerini inceleyerek kitabın kapsamını genişletmiştir (Jones, 2020: 5). Böylece, bahsi geçen aktörlerin hükümetteki rollerinden kaynaklanan ve politik konularını anlamak için gerekli olan çıkarları tanımlanmış ve analiz edilmiştir. Halperin ayrıca argümanların kullanımı, bilginin manipülasyonu ve kontrolü ve diğer bürokratik manevralar yoluyla bu politika pozisyonlarının nasıl geliştirildiğini ve savunulduğunu da kapsamlı bir şekilde ele almıştır (Jones, 2020: 5). Dış politika literatürünün temel kaynaklarından biri olarak kabul edilen Allison ve Halperin'in eseri, sonraki yıllarda geliştirilmiş ve çeşitli vakaların incelenmesinde etkin olarak kullanılmıştır.

Allison'ın bürokratik politika modelini eleştirel kuram çerçevesinde geliştiren birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin, Kaarbo ve Gruenfeld, karar alma sürecinde yer alan aktörlerin çeşitli gruplarda yer alma nedenlerinin sosyal psikoloji literatürüyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Kaarbo & Gruenfeld, 1998: 226). Bu görüşe benzer olarak Ripley, bürokratik politikayı sosyal biliş ve örgütsel kültür literatüründen elde edilen bilgilerle harmanlamanın, bürokratik politika ve dış politika analizi çalışmalarına katkı sağlayacağını dile getirmektedir (Ripley, 1995: 87).

Bürokratik politika modelini kamu yönetimi perspektifinden değerlendiren 'T Hart ve Rosenthal, bilim adamlarının siyasetle birlikte yaşamaya yönelik stratejiler geliştirerek bürokratik politikayla ilişkili tabuların ve risklerin ötesine geçmenin yollarını bulduklarını belirtmektedir (Hart & Rosenthal, 2010: 225). Akademik çalışmalar ve aktif siyasetin birlikte ilerlediğini savunan bu görüşe göre, bu tür etkileşimlerin politika sonuçlarını iyileştirdiği savunulmaktadır. Bu çerçevede, 'T Hart ve Rosenthal iki çalışma odağının uygun olduğunu ileri sürmektedir: Bürokratik politikanın kaynakları ve nedenlerinin ampirik analizi ve bürokratik politikanın sonuçlarının normatif bir değerlendirmesi (Hart & Rosenthal, 2010: 225). Başka bir deyişle, 'T Hart ve Rosenthal'ın çalışması, bürokratik politika modelinde incelenen çatışmaları neden – sonuç ilişkisi gözeterak analiz etmektedir.

Bürokratik politika modeline göre karar alma sürecinde çeşitli aktörler yer almaktadır. Süreçte yer alan aktörler, ülkenin yönetimine göre farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, nihai politik kararın alınma süreci, bu süreçte yer alan aktörler, süreç dışarısında kalan ancak karar vericiyi etkileyen dış etmenler, karar alıcının kendi politik görüşünün etkisi gibi birçok unsur bürokratik politika modeli kullanılarak gerçekleştirilen analizlerde farklılıklara yol açmaktadır. Bu çalışma, ABD'nin dış politika kültüründe kökleşen temel

etmenlerin başta nihai karar verici olan George W. Bush olmak üzere diğer aktörleri nasıl etkilediğini değerlendirmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin karar alma sürecinin bürokratik politika modeliyle analiz edilmesi öncelikli olarak incelenmesi gereken bir husustur.

Bürokratik Politika Modelinde ABD'nin Karar Alma Süreci

Bürokratik politika modeli, Başkan ve ekibi liderliğinde karar alma sürecine dahil olan diğer aktörlerin rolünü ve süreci etkileyen faktörleri dış politika literatürü kapsamında kritik bir perspektifle değerlendirme imkanı sunmaktadır. ABD dış politikasında karar alma süreci, birçok aktörün kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiği, manipülasyona açık bir yapıdadır. Bu çerçevede, ABD dış politikası, sürece doğrudan veya dolaylı olarak dahil olan birçok aktörün etkisi altında şekillenmektedir.

ABD'nin karar alma sürecinde Başkan, Başkan'ın ekibi, Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İstihbarat ve konuya göre değişen uzmanlar yer almaktadır. Bürokratik politika modeline göre, karar alma aşamasında ortaya çıkan çatışmalar en alt pozisyondaki aktörden Bakan'ın kendi ekibinde yer alan A takımına kadar geniş bir çerçevede gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, süreçte yaşanan çatışmaları en alt pozisyonda görev yapan aktörler arası, departmanlar arası ve Başkan'ın ekibinde yer alan aktörler arası olarak sınıflandırmak mümkündür. Karar alma aşamasında yer alan aktörlerin hükümet hiyerarşisi içerisinde farklı pozisyon ve departmanlarda görev yapması, aktörler arası rekabetin en alt basamağını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Miles'in belirttiği gibi karar alma aşamasında nerede durduğunuz, hangi sırada, kimin yanına ve nereye oturduğunuza bağlıdır (Miles, 1978:399). Grup halinde alınan dış politika kararında "eli güçlü olan" tarafın görüşü geçerli olacağından, aktörlerin Başkan'ın kararını yönlendirme amacı doğrultusunda kendilerinden daha güçlü ve etkin görevlerde yer alan diğer aktörlerle işbirliği yaptıkları sıkça görülen bir durumdur (Saunders, 2017: 219).

Karar alma sürecinde yaşanan çatışmaların ikinci halkası, departmanlar arasındaki rekabettten kaynaklanmaktadır. ABD tarafından basına sıkça yansıyan yaptırım kararlarının departmanlar arası rekabetin bir örneği olduğunu belirten Jentleson, Ticaret ve Tarım Bakanlıkları'nın sıklıkla bu yaptırımlara karşı çıkmasına karşın Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları'nın etkisiyle yaptırımların uygulandığını dile getirmektedir (Jentleson, 2014: 51). Benzer şekilde, Keane ve Diesen, ABD'nin dış politika karar sürecinin "üç 'D'" (diplomasi, savunma ve kalkınma) etkisinde ilerlediğini, karar sürecine tabi tutulan herhangi bir konunun bu D'lerden birine tam olarak uymaması durumunda departmanlar arası çatışma nedeniyle karar sürecinin sekteye uğradığını belirtmektedir (Norcross, 2019: 4).

yaşanmaktadır. ABD'nin sınır ötesi operasyonları, işgal süreci ve ardından gerçekleştirilen devlet inşa süreçleri nedeniyle oluşturulan saha birlikleri, Savunma ve Dışişleri Bakanlıkları tarafından "tehdit" olarak algılanmaktadır. Drezner, önceden var olan departmanların bu birliklerin kendi alanlarına dahil edilmesinden hoşlanmadıklarını, bu birlikleri kendi departmanlarının hedeflerine, değerlerine ve imajına yönelik bir tehdit olarak algıladıklarını belirtmektedir (Drezner, 2000: 733). Bu durum, yalnızca bireysel departmanların kendi aralarında bürokratik politika modeli tarzı siyasete nasıl giriştiklerinin değil, aynı zamanda kıdemleri ve yerelliklerine göre tanımlanan departman gruplarının nasıl daha geniş çatışmalara giriştiğinin bir örneğidir (Norcross, 2019: 4).

ABD'nin dış politika karar sürecinde nihai söz sahibi olan Başkan'dır. Bürokratik karar modelinde açıklanan çatışma ve rekabetlere ek olarak, Başkan'ın kendi deneyimi, konuyla ilgili politik görüşü, geçmiş tecrübeleri, psikolojisi ve kişiliği süreç sonunda ortaya çıkan kararı etkilemektedir. Başkan'ın sahip olduğu bu yetkinin devlet yararına kullanılması için karar verme sürecine diğer aktörler dahil edilmektedir. Bu aktörlerin başında, Başkan'ın karar vereceği çerçeveyi belirleyen ve dolayısıyla politika seçimlerini daha objektif olarak almasına yardımcı olan Başkan ekibi yer almaktadır (Alden & Amnon, 2016: 33).

Karar verilecek konuyla ilgili bilgi toplayan, bilgileri analiz ederek Başkan'a sunan Başkan ekibi, diğer alt birimler ve departmanlarla sürekli iletişim sağlamaktadır. Başkan'a yakın olarak inisiyatif kazanmak isteyen ekip üyeleri arasında da rekabet söz konusudur. Bu nedenle, ekip üyeleri, Washington'un toplantı odalarında kararlaştırılan 'de jure' politikanın aksine, 'fiili' dış politikayı etkileyen engeller ve tikanıklıklara neden olabilmektedir (Mangi, 1994: 400). Görüldüğü üzere, ABD dış politikasında karar alma sürecine dahil olan dinamikler, bürokrasi içindeki aktörlerin, birimlerin ve kişisel faktörlerin karmaşık etkileşiminin altını çizmektedir. Bu etkileşimler, ABD dış politikasındaki kültürel unsurların etkisiyle birleşerek dış politika tercihlerinin hatlarını şekillendirmektedir. ABD dış politikasında kültür ve bürokratik siyaset arasındaki incelikli ilişkiyi anlamak için bu dinamiklerin analizi önem teşkil etmektedir.

ABD'nin Dış Politika Kültürü

Her ülkenin dış politikası, siyasi tarih boyunca süregelen dinamiklere karşı ürettiği diplomatik ve politik hamlelerden oluşmaktadır. Ülke liderleri, söz konusu dış politika hamlesini rasyonel şekilde kararlaştırmaya çalışırken, önceki liderlerin aldığı tarihsel, sosyolojik ve kültürel kararlarla paralel olarak hareket etmektedir. Ülkenin uluslararası sistemde kendini temsil ederken öne çıkan ve onunla özdeşleşen bir dizi köklü politik unsurun mevcut kararları nasıl etkilediği sorusuna yanıt arayan dış politika kültürüne dair çalışmalar, dış politika karar süreçlerinde bu unsurların etkisini incelemektedir. Dış politika kültürü, bir devletin dış politikasına hâkim olan davranış kodu

olarak tanımlanmaktadır (Sümer, 2008: 120). Dış politika analizlerinde kritik önem taşıyan dış politik kültür değişkeni, dış politikanın tamamen rasyonelle açıklanamayan yönünü oluşturmakta ve rasyonel sayılabilecek ortalama bir dış politikadaki sapma nedenlerine ışık tutmaktadır (Sümer, 2008: 121).

Dış politika kültürü çalışmaları, her devletin bir dış politika kültürüne sahip olmaması nedeniyle kısıtlı bir literatüre sahiptir. Bu bağlamda, uluslararası sistemde yer edinen, tarihsel kökleri bulunan ve süreç boyunca etkin dış politikaya sahip olan ülkelerin dış politika kültürlerini analiz etmek mümkündür. Başka bir deyişle, kökü derine inen dış politik kültürler bir devletin dış politikasında kendisini güçlü bir biçimde hissettirmektedir. Bu durum dış politikanın kültürel veya ideolojik olarak ayrıca incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Örneğin bazı devletlerin dış politik kültürlerinde Batı karşıtlığı önemli bir yer tutarken, bunların yanında doğal olarak salt reelpolitik çıkar anlayışına dayalı olarak dış ilişkilerini yürüten ve herhangi bir geleneğin etkisinde olmayan devletler de söz konusudur (Sümer, 2008: 120).

ABD'nin kendine özgü değerleri, ülkenin kuruluşuna değin uzanmaktadır. Göçmenlerin bir araya gelerek özgürlüklerini kazanması sonucunda elde edilen ülke bağımsızlığı, ülkenin hızlı gelişimi, dünya savaşlarının ardından sistem düzenini yeniden kurma çabaları ve Soğuk Savaş'ın ardından belirginleşen hegemon rolü, ABD'nin kendine has bir dış politika kültürü geliştirmesini sağlamıştır. Bu çerçevede, din ve eşitsizlik algısı, tek tarafılık, ilerici emperyalizm, idealizm, yumuşak emperyalizm, dış politikada süreklilik ve bütünlük anlayışı ve düşman algısı yaratımı ABD'nin karar alma sürecini etkileyen köklü dış politika kültür etmenleridir.

Din ve Eşsizlik Algısı

Yaşanan ortak problemlere ek olarak Amerika Kıtası'na göç eden kolonileri bir araya getiren temel etmen din olmuştur. Göçmenlerin bir araya gelmesini ve yakın ilişkiler kurmasını sağlayan din, ABD'nin siyasal kültürünün yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim, püritenler ABD'yi her türlü dinsel baskıdan kurtuldukları ve kendi inançlarına göre oluşturacakları bir ülke olarak görmüştür (Sümer, 2008: 120). ABD'nin kuruluş felsefesinde dinsel ve siyasal özgürlükler biri olmadan diğerinin düşünülmeceği tamamlayıcı değerler olarak algılanmıştır (McDougall, 1997: 15).

Kuruluşundan günümüze değin, ABD'nin iç ve dış politikasında din, alınan kararlarda belirleyici nitelikte etkinliğini korumuştur. Liderlerin ABD'nin öncü karakterini dinden aldığına dair inancı, bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin, Thomas Jefferson, Amerikalıların Tanrı'nın seçilmiş halkı olduğuna inanmıştır (Lafeber, 1994: 81). Bu nedenle Jefferson, ABD'yi kuran 13 koloniden oluşan toprakların genişlemesinin son derece doğal olduğunu düşünmüştür (McDougall, 1997: 15).

Jefferson'a benzer olarak, John Adams, Tanrı'nın ABD'yi özellikle kutsadığını ve ABD dış politikasının hakiki gidişatının ancak böyle anlaşılabilceğini savunmuştur (Lafeber, 1994: 81). Keza, ABD'nin dinsel olarak eşsizliği, George Washington'ın görevden ayrılırken yayımladığı veda mesajında da görülmektedir (Sümer, 2008: 121). Washington mesajında, doğası itibariyle Avrupa siyasetinin ABD'ye yabancı olduğunu belirterek, ABD'nin ileride Avrupalı güçlerle aynı ittifak içerisinde yer almaktan uzak durması gerektiğini belirtmiştir (Lafeber, 1994: 81).

ABD'nin Kuzey Amerika'yı sahiplenme isteği ve bu yönde atılan adımların din temelli ilerlediği görülmektedir. Açık Yazgı (Manifest Destiny) olarak bilinen siyasal felsefe, ilk olarak gazeteci John O. Sullivan tarafından ortaya atılmıştır (Sümer, 2008: 121). Açık yazgı görüşü, Tanrı'nın ABD'ye bulunduğu kıtada yayılma hakkını bizzat verdiğini savunmakta ve bu hakkı ABD'nin elinden almaya çalışanların Tanrı'ya karşı geldiğini belirtmektedir (McDougall, 1997: 15). Bu düşüncenin temsilcileri, bununla yetinmeyip Tanrı'nın ABD'yi aynı zamanda dünyanın geri kalan yerlerini de özgürleştirme için görevlendirdiğine inanmıştır (Sümer, 2008: 121). ABD'nin gerçekleştirdiği devlet inşaları ve sınır ötesi operasyonlarının " bireyleri özgürleştirme" amacıyla gerçekleştirilmesi, bu görüşün halihazırda dış politika kültüründe etkinliğini sürdürdüğünün kanıtı niteliğindedir.

Tek Taraflılık

ABD'nin eşsiz olduğu inancının dinle desteklenmesinin dış politika kültürüne çeşitli boyutlarda etkisi olmuştur. Bu etki toplumsal seviyede ele alındığında bireyleri birleştirici bir unsur olarak ortaya çıkarken, uluslararası sistem seviyesinde ABD'yi tek taraflı politika uygulamasına yöneltmiştir. Yeni kurulan her ülkede olduğu gibi, ABD de bağımsızlığının ilanından sonra önceliğini ulusal güvenliği sağlamaya vermiştir. ABD'nin eşsiz olduğu inancının güvenlik arzusuyla birleşmesi sonucunda tek taraflılık (unilateralism) politikası ortaya çıkmıştır (Sümer, 2008: 120). Tek taraflılık politikasının belirgin örneği, 1823'te Başkan James Monroe'nün ilan ettiği Monroe doktrininde görülmektedir (Sümer, 2008: 121). Monroe doktrini, Avrupa'yı eski dünya ve ABD'yi yeni dünya olarak kabul ederek bu iki dünyanın birbirinden ayrılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. O dönem zarfında çalkantılı olarak kabul edilen ve gücünü giderek yitiren Avrupa'dan uzak durmak, sömürgeci güçlerin etkisinden kurtulmak ve kıtadaki birlik ve bütünlüğü sağlamak amaçlarını içeren Monroe doktrini, tek taraflılık politikasının temel niteliklerini içermektedir.

İlerici Emperyalizm

1900'ler döneminde sanayileşmenin etkisiyle ABD'nin ekonomik gücünün artması, ülkenin dış politikasını etkilemiştir. İç Savaş'ın ardından Andrew Carnegie, John D. Rockefeller gibi kapitalizmin önemli isimlerinin güçlenmesi sonucunda ülkedeki kamuoyu elitleri arasında daha etkili bir dış politika

izlenmesi yönündeki eğilimler güçlenmiştir (Sümer, 2008: 121). Gerek elitlerin seslerini giderek yükseltmesi gerekse ABD'nin uluslararası sistemde politik ve ekonomik olarak etkisinin artması sonucunda ilerici emperyalizm olarak isimlendirilen yeni dış politika yaklaşımı ortaya çıkmıştır. The New Republic dergisinin kurucusu Herbert Croly, öncülüğünde duyurulan ilerici emperyalizm, zamanla ABD dış politikasının geleneklerinden biri haline gelmiştir (McDougall, 1997: 15). İlerici emperyalizm, ABD'nin diğer devletlere karşı uyarlaştırıcı bir misyon üstlenmeye hakkı olduğunu ileri sürmektedir.

İlerici emperyalizm, Roosevelt'in saldırgan dış politika anlayışına besleyici bir nitelik katmıştır. ABD'nin dünya gücü olması gerektiği görüşünü benimseyen Roosevelt için, ileri emperyalizm dış politikanın temel etmenleri arasında yer almıştır. ABD'nin uluslararası sistemin güvenliğini sağlamak adına jandarmalık görevi üstlenmesi, Roosevelt tarafından ABD dış politikasına eklenen ve geleceğe taşınan bir "misyon" olarak ortaya çıkmıştır (Lafeber, 1994: 81). Ülkenin askeri gücüne yatırımların artması, 1903'te ilk defa genelkurmay başkanlığının kurulması gibi hegemon ülkenin askeri kanadını güçlendirmeye yönelik hamleler, Roosevelt'in kontrolünde ABD dış politikasının reel politik anlamında kimlik kazanmaya başlamasının göstergeleridir (Sümer, 2008: 121). Dolayısıyla, Roosevelt'in saldırgan dış politikası güçlü bir başkan ortaya çıkarmış, aynı şekilde güçlü bir başkanın ortaya çıkışı daha saldırgan bir dış politikayı beraberinde getirmiştir (Lafeber, 1994: 81).

ABD'nin ekonomik gücünün artışıyla yeni bir dış politikaya ihtiyaç duyacağını hesaplayan Roosevelt, saldırgan dış politika tercihiyle ülkeyi siyasi anlamda da bir dünya gücüne dönüştürmek adına adımlar atmıştır. Bu bağlamda, Roosevelt'in yönetiminde ABD hegemonyasının dış politikada temellerinin atıldığını söylemek mümkündür. Roosevelt'den sonra yönetime gelen hiçbir başkan büyük güç olma statüsünden kolay kolay geri adım atmak istememiştir (Sümer, 2008: 121). Walter McDougall, bu eylemlerden hiçbirinin Amerikan halkından ve Kongre'den tepki almadığını belirterek bu durumun nedenini şu şekilde ifade etmektedir: "Zaman içerisinde emperyalizm Amerikan dış politikasının çoktan kabul edilmiş bir geleneği haline geldi; hatta emperyalizm, eski geleneklerin doğal bir ifadesiydi," (McDougall, 1997: 15).

İdealizm

ABD'nin artan gücüne paralel olarak, dış politikasının Roosevelt çizgisinde devam edeceği düşünülmüştür. Ancak, Woodrow Wilson ile birlikte ABD dış politikası beklenenin aksine idealizm yaklaşımını benimseyerek farklı bir yönde ilerlemiştir. Wilson kendisinden önceki önemli sayıda insan gibi, ABD topraklarının ve ulusunun Tanrı tarafından seçilip görevlendirildiğini düşünmüştür (Kissinger, 1995: 46). Bu minvalde, ABD, bulunduğu kıta söz konusu olduğunda müdahaleci ilerleyişine Wilson döneminde de devam ederek Meksika, Nikaragua ve Haiti'ye askeri operasyon düzenlemiştir.

Siyasal felsefe çerçevesinde, Wilson, ABD'nin jeopolitik konumu ve cumhuriyetçi yönetiminin bu ülkeye dünyaya barışı getirmek için bir misyon yüklediğini belirtmiştir (Johnson, 2003: 66). ABD'nin jeopolitik konumu, cumhuriyetçi yönetimi ve Tanrı tarafından eşsiz kılınması gibi değerler doğrultusunda, ABD'nin birikimini uluslararası sistemde insanlığın ortak yararına kullanması gerekliliği bu dönemde savunulan temel prensip olarak ortaya çıkmıştır. ABD'nin önderliğinde insanlığın ortak yararını önceleyecek bir uluslararası sistem inşa etmek isteyen Wilson, yeni uluslararası düzenin merkezi olarak Milletler Cemiyeti'ni uygun bulmuştur. Ancak, ABD'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesi, tek taraflılık politikasından yana olan Kongre tarafından kabul edilmemiştir.

Yumuşak Emperyalizm

Dış politika literatüründe yer alan çalışmaların çoğunluğu ABD'nin II. Dünya Savaşı'na dahil olmasına neden olan Pearl Harbour saldırısını dönüm noktası niteliğinde kabul etmektedir. Japonya'nın atom bombası kullanımını öngörmeden rasyonel karar almaması, ABD'nin savaşa katılmasında Avrupa'nın baskısının etkisi, ABD dış politikasında atom bombası kullanım kararının alınma süreci ve bu süreci şekillendiren etmenler gibi birçok konu başlığında farklı açılardan değerlendirmeye tabi tutulan Pearl Harbour saldırısı, uluslararası sistemin tekrar kuruluşuna neden olan temel dinamiklerden bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Saldırının ardından Nazi Almanya'sının ABD'ye savaş ilan etmesi, ABD dış politikasında yeni bir dönem başlatmıştır. Japonya, İtalya ve Almanya'nın saldırgan ve yayılcı politikalarının ABD'yi etkilemesine ek olarak Avrupa'nın ABD'den talep ettiği güvenlik yardımı, ABD'nin hegemon rolünün dış politikasında belirgin olarak başlangıcına yol açmıştır. ABD'nin hegemon rolü üstlenişini savaştan sonra Başkan Franklin Roosevelt ve Dışişleri Bakanı Cordell Hull yeni bir dünya kurma isteğinden de tespit etmek mümkündür. New York'un Birleşmiş Milletler'in merkezi olarak seçilmesi, Avrupa için Marshall Planı'nın geliştirilmesi gibi uluslararası sistemi düzenleyen uygulamaları üstlenen ve kendi kontrolünde güç dengesini sağlayan ABD'nin hegemonluğu diğer aktörler tarafından da böylece kabul edilmiştir.

ABD'nin tarihsel süreç boyunca izlediği siyasal gelişimi, çeşitli faktörlerin etkisiyle diğer ülkelerden farklılık göstererek onu hegemon ülke konumuna ulaştırmıştır. Yukarıda değinildiği üzere, ABD'nin dış politik kültürünün oluşumunda farklı dış politika yaklaşımlarının bir araya gelerek oluşturduğu bir yapı söz konusudur. ABD'nin eşsizliği inancı, Wilson'ın idealizmi, Roosevelt'in saldırgan dış politika tercihi gibi birbirinden farklı görüşlerin birleşimiyle ortaya çıkan ABD dış politikasının köklü bir kültüre dayandığı açıktır. Dış politika kültüründen ayrı olarak, ABD'nin hegemon statüsüne erişimini sadece dış politika yaklaşımlarının birleşimiyle değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Ülke ekonomisinin hızla gelişimi sonucunda dış politikanın etkisinin artması, Avrupa'ya verilen destek ve güvenlik ihtiyacının karşılanması gibi sistem

dinamiklerinin getirdiği gelişmeler, ABD'yi uluslararası sistemde öne çıkarmıştır. Bu bağlamda, II. Dünya Savaşı'nın sonu ve Soğuk Savaş'ın başlangıcı arasında geçen süreç, ABD'nin hegemon kimliğini elde ettiği ve uygulamaya hazırlandığı aşama olarak değerlendirilmektedir.

Konvansiyonel silahların yerini yumuşak güç unsurlarının aldığı iki kutuplu Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler Birliği Doğu Avrupa'da ideolojik yayılmasını sürdürmeyi amaçlarken, ABD dış politikası yeni bir ideolojik kimlik kazanmıştır. Ortaya çıkan anti- komünist ideolojiyle ABD, Sovyet tehdidini bertaraf etmeye çalışmıştır. Avrupa ve diğer ülkeleri kendi yanına çekmek için kullanılan ekonomik ve güvenlik yardımları, ABD'nin dış politikasında üstlendiği hegemon rolünü benimsemesini beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, Wilsoncu idealizmin Soğuk Savaş ile etkileşime girmesi ile küresel iyilikseverlik (global meliorism) olarak isimlendirilen dış politika akımı oluşturmuştur (Sümer, 2008: 121). ABD hegemonyasının ilk dış politik yaklaşımı olarak kabul edilen küresel iyilik severlik, aynı zamanda yumuşak emperyalizm olarak da adlandırılmaktadır. Daha çok demokratlar tarafından savunulan yumuşak emperyalizm, dış politikayı uzun vadeli bir inşa faaliyeti olarak kabul etmekte ve ABD'nin bir bölgede yaşayan halkların çıkarlarını sosyo -ekonomik boyutlu araçlarla gözetmeyi amaçlamaktadır (Johnson, 2003: 66). Yumuşak emperyalizm anlayışına paralel olarak ABD, Sovyet tehdidine karşı tarihinde daha önce görülmemiş bir dış politika yapılanması içerisine girmiştir (Sümer, 2008: 121). Dış politikada benimsenen yumuşak emperyalist rolün neticesinde Savunma Bakanlığı yapılanması başlatılmış ve bugünkü güçlü başkan imajı kamuoyuna yerleştirilmiştir.

Dış Politikada Süreklilik ve Bütünlük Anlayışı

ABD dış politika kültüründe öne çıkan diğer bir unsur, yönetimdeki liderlerin dış politika ilerleyişinde süreklilik ve bütünlük çerçevesini koruma tercihidir. Başka bir deyişle, yönetime gelen liderler, önceki liderden devraldığı konuları aynı düzeni koruyarak yürütmeyi amaçlamaktadır. Böylece, ABD dış politikasının belirlenen bir çerçevede şekillendiğini görmek mümkündür. Bu süreklilik ve bütünlük anlayışı, ABD dış politikasının bir misyon için var olduğunu daha inandırıcı kılmayı amaçlamaktadır (Sümer, 2008: 121). Bu çerçevede, Amerikalı karar alıcılar, dış politikadaki sürekliliğe dikkat çekerek hegemon gücün diğer ülkelerden üstün ve farklı olarak bir misyon temelinde ilerleyişini sürdürdüğünü göstermektedir. Liderlerin birbirlerinden farklı görüş ve yaklaşımlara sahip olması, bu durumu değiştirmemektedir. Örneğin, George W. Bush, farklı gelenekten gelmesine karşın ABD misyonunun köklülüğünü göstermek adına Woodrow Wilson'dan alıntı yapabilmektedir (Monbiot, 2003).

Henry Kissinger, ABD dış politikasındaki süreklilikle vurgulanan misyona sahip olma durumunu şu şekilde dile getirmektedir: "ABD, güç dengesi arayışı içerisinde koalisyonlar oluşturmaktan ziyade, değer içeren hedefler peşinde koşmuştur," (Kissinger, 1969: 92). Kissinger ve diğer liderlere göre, ABD'yi

diğer ülkelerden ayıran temel fark, ABD'nin misyonlarıdır. Bu misyonlar, kimi zaman ekonomik yardım, kimi zaman güvenliği sağlama adına operasyon düzenleme kimi zamansa insani yardım olarak dile getirilmektedir. Diğer devletler kendi çıkarlarına yönelik politik hesaplar yaparken ABD, misyonlarından vazgeçmeyerek dış politikasında “düz bir çizgide” ilerlemektedir. Bu durumun Amerikan dış politikası üzerinde kalıcı etkileri olmuştur. ABD dış politikasına yön verenler, ABD'yi aklamak için sık sık II. Dünya Savaşı gibi ABD tarihindeki önemli olaylara atıf yapmaktadır (Sümer, 2008: 122). Liderlerin söylemlerinde yer alan bu gibi önemli tarihlerin referans olarak kullanımı, ABD dış politika kimliğini derinleştirmektedir.

Düşman Algısı Yaratımı

ABD dış politikasına dair liderlerin söylemlerinde, ülkenin diğer güçlerin saldırganlığına maruz kaldığı imajı görülmektedir. Uluslararası sistemde güç dengesini ve huzuru korumakla yükümlü olan hegemon imajını besleyen bu algı, ABD'yi barışçıl ve lider pozisyonunda tutarken, karşıt ülkeyi düzen bozan, saldırgan konumuna sokmaktadır. ABD dış politikasında düşman algısı yaratımı olarak ifade edilen bu durum, tarihte farklı örneklerde belirgin olarak görülmektedir. Soğuk Savaş dönemindeki gazete, afiş ve diğer mecralarda Sovyetler Birliği saldırgan ve yayılcı olan tarafı temsil ederken, ABD statükoyu ve uygar değerleri savunan taraf olarak lanse edilmiştir. Keza yaymak istediği anlayışa göre, ABD Vietnam savaşına, komünist saldırıya karşı direnen özgür bir halkı savunmak amacıyla girmiştir (Chomsky, 2002: 45). Edward Said'e göre, ABD'deki egemen medya, dünyadaki yanlışları düzeltme ve kötülükleri giderme hakkının Amerikalılara ait olduğuna inandırmak konusunda olağanüstü bir rol oynamaktadır (Said, 1998: 421). Yaratılan bu anlayışa paralel olarak, ABD'nin her zaman düşmanları olacaktır. Said, ABD'nin gözünde birçok ülkenin konumunun ABD, kapitalizm, özgürlük ve demokrasinin yandaşı olup olmadığına indirgenmiş olduğunu belirtmektedir (Said, 1998: 421). ABD, uluslararası sistemde demokrasi ve özgürlüğün baki savunucusu olarak kendisini gösterdiği için kendi karşısında yer alan veya alacak olan her ülke, demokrasi ve özgürlük karşıtı olarak kabul edilmeye mahkumdur. Başka bir deyişle, uluslararası kamuoyunda yaratılmak istenen temel düşünce, ABD'yi karşıt duran ülkenin özgürlük, demokrasi ve insan haklarının da karşısında durduğuna yöneliktir.

ABD, özgürlük ve demokrasi savunucusu olarak yarattığı imajı, bilinen doğrularla oynayarak ve yeni doğrular veya söylemler yaratarak desteklemektedir (Sümer, 2008: 122). Bu bağlamda, bilinen doğruların kendini destekleyen şekilde yeniden yaratılması ve söylemlere eklenmesi, ABD dış politik kültürünün özellikleri arasında yer almaktadır. Örneğin, Saddam Hüseyin'in Kuveyt'ten çıkarılmasını takiben George H. W. Bush, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin öncülüğünde kurulacak bir yeni dünya düzeninden bahsetmesine karşın bu duruma ters olarak Saddam Hüseyin'i devirmek için BM

Güvenlik Konseyi'nin rızasını almamıştır. Uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde, savaş nedeninin açıkça belirtilmesi gerekliliğine paralel olarak, önleyici savaş doktrini gerekçe gösterilmiş ancak bu açıklama yetersiz kalmıştır. Zayıf devlet, kırılğan devlet, serseri devlet olarak literatüre eklenen terimler, ABD'nin kendine yönelik tehdit veya stratejisini bütün dünya için ortak tehdit olarak gösterme amacına yönelik geliştirilmiştir. Nitekim, uluslararası terörizm, kitle imha silahı bulundurma ve saldırı ihtimali propagandası yaparak gerçekleştirilen Afganistan, Irak ve Suriye işgalleri bu durumun yakın zamanlı örnekleridir. Kısaca, doğruluğu tekelleştirmeye çalışmak ABD dış politik kültürünün çok önemli bir unsurudur ve ABD sahip olduğu etkiyle bunda büyük oranda başarılı olmaktadır (Sümer, 2008: 122).

ABD'nin Irak İşgal Kararı

Bush ve ekibinin Irak işgalini desteklemelerinin ardında yatan temel sebeplerden biri yeni muhafazakâr (neo-conservatives) grubuna mensup olmalarıdır. Kökleri 1940'ların başlarında City College of New York'taki bir grup entelektüele dayanan yeni muhafazakârlar (neo-conservatives) devlet bürokrasisinde görev alan ve Amerikan dış politikasına etki etme kabiliyetine sahip olduğu iddia edilen, kendilerini organik entelektüeller olarak gören, çoğunlukla Yahudi kökenli insanlardan oluşmaktadır (Bulus, 2019: 30). Bu gruba, ABD'nin Irak'a olan ilgisi ile ilişkili olarak önemli kılan husus, onların uluslararası kurumları devre dışı bırakmaya iten "sert Wilsonculuk", "demokratik emperyalizm" ya da "liberal emperyalizm" olarak da adlandırılan dış politika anlayışlarıdır (Okur, 2010: 280). Yeni muhafazakârlar, uluslararası sistemde yer alan aktörlerin birbirleriyle askeri güç unsurunu temel olarak ilişki kurduğunu varsaymaktadır. ABD'nin üstünlüğüne karşı çıkan diktatörleri ya da düşmanları durdurmayı, gerekirse onları yıkmayı, liberal demokrasi ilkelerinin ve kötülüğe karşı mücadele edenlerin desteklenmesini politika olarak benimsemektedirler (Riedel, 2021). Bu gruba göre, rejimler, yönettikleri toplumları şekillendirmektedir. Bu çerçevede, devletlerin karşılaştığı büyük tehdit ve problemlerin nedeni kötü rejimler olarak kabul edilmektedir. Yeni muhafazakârlar, Irak örneğinde de görüldüğü üzere, rejim değişikliği politikasıyla yönetimin düzeltilebileceğine inanmaktadır. Ayrıca yeni muhafazakârlar, içlerindeki İsrail yanlısı kanat nedeniyle Amerika'nın müttefiki İsrail'in güvenliğini ve çıkarlarını önceleyen bir dış politika anlayışıyla da hareket etmektedir (Okur, 2010: 280).

Yeni muhafazakârlardan bazıları, 1997 yılında Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi (PNAC) adlı bir oluşuma gitmiş ve yaklaşımlarını İlkeler Bildirgesi adı altında yayımlamıştır (Okur, 2010: 280). 26 Ocak 1998'de de Clinton'a bir mektup gönderen bu yapı, Saddam Hüseyin idaresindeki Irak'ın, ABD çıkarlarına tehdit oluşturduğu ve terör örgütleri ile ilişkisi olduğunu iddia ederek, Clinton'ın, Irak'a yönelik harekete geçmesini talep etmiştir (Riedel, 2021). Eylül 2000'de, Amerika'nın Savunmasını Yeniden İnşa Etme: Yeni Bir Yüzyıl İçin

Stratejiler, Güçler ve Kaynaklar (Rebuilding America's Defenses: Strategies, Forces and Resources for a New Century) adında bir rapor yayımlayan grup, raporda ABD'nin uzay kuvvetleri oluşturması, ulusal füze savunmasına öncelik vermesi gibi çeşitli talepleri dile getirilirken; Basra Körfez'i bölgesinde ABD askeri varlığına olan ihtiyacın Saddam Hüseyin rejiminden daha önemli olduğunu, ABD'nin savaşma kapasitesinin iyileştirilmesi için askeri giderlerin 48 milyar dolar artırılması gerektiğini, askeri kuvvetlerin dağılımına dikkat edilmesi zorunluluğunu ve ABD'nin küresel üstünlüğünün devam etmesi için rakip bir büyük gücün ortaya çıkmasının engellenmesi hususunu (kastedilen Avrupa ve Çin) vurgulamıştır (Terry, 2013: 12).

Yeni muhafazakarların Irak'ın işgali isteği, G. H. W. Bush döneminde açıkça görülmüştür. 1. Körfez Savaşı sırasında yeni muhafazakârlar, Saddam'ın devrilmesi gerektiğini ABD yönetimine açıkça belirtmiştir (Terry, 2013: 12). Ancak, G.H.W. Bush, ABD'nin politik çıkarlarına ters düşeceği düşüncesiyle bu talebi desteklememiştir. G.H.W. Bush döneminde yaşanan bu fikir ayrılığının üzerine yaşanan 11 Eylül saldırıları, Irak'ın işgali hususunda yeni muhafazakârlar için önemli bir fırsata dönüşmüştür. Oğul Bush'un 1993'te babası Kuveyt'te bir ziyaretteyken onu öldürmek için ekip gönderdiği iddia edilen Saddam'ı devirmeye, zaten istekli olarak işbaşına gelmesi, yeni muhafazakârların Başkan ve ekibini Irak işgaline ikna etmesini kolaylaştırmıştır (Coyle & Roskin, 2004: 262).

11 Eylül saldırılarının Amerikalılarda intikam isteği yaratması, yeni muhafazakâr vizyonu taşıyan Bush ve ekibini Irak işgali konusunda desteklemiştir. Saldırının ardından PNAC üyelerinin Başkan Bush'a yaşananlar ile ilgili bir mektup göndermesi, Irak'ın işgal fikrinin karara dönüşmesinde etkili olmuştur. Bu mektupta terör örgütleri ve bu örgütleri destekleyen ülkelere karşı Bush'un mücadelesine destek verilirken, Irak'ın ABD'ye yapılan terör saldırılarına desteğinin olası olduğu ve Saddam Hüseyin'in iktidardan uzaklaştırılması gerektiğinden, Hüseyin'in muhaliflerine hem askeri hem de finansal destek sağlanması istenmiştir (Coyle & Roskin, 2004: 262).

11 Eylül saldırıları, kapalı kapılar ardında fikir ayrılığına neden olan Irak politikasını gündeme taşımıştır. Bush'a ilk ulaşan Wolfowitz ve Rumsfeld, Saddam Hüseyin'in devrilmesi gerekliliğini belirtmiştir (Feith, 2008). Diğer danışmanlar ve Dışişleri mensupları ise Wolfowitz ve Rumsfeld'in aksine, Irak politikasından ziyade Afganistan'ın daha acil bir güvenlik tehdidi olduğunu ve Saddam'ın devrilmesinin uluslararası aktörler tarafından desteklenmeyeceğini dile getirmiştir. Danışmanlar arasında yaşanan bu fikir ayrılığını takiben Bush, Irak politikasıyla ilgili rasyonaliteden uzak, subjektif bir karar almıştır. Toplantıda, Powell ile anlaşılan Bush, aynı ay içerisinde diğer danışmanlardan gizli olarak Rumsfeld ve ABD Merkez Komutanlığı Başkomutanı Tommy Franks'i Irak işgali için bir savaş planını hazırlamak için görevlendirmiştir (Draper, 2008). Bush, bu görevlendirmenin gizli tutulması gerektiğini

ve işgal planına müdahil olacak tek danışmanların Franks ve Rumsfeld olması gerektiğini açıkça belirtmiştir (Diamond, 2004: 34). Bu noktada incelenmesi gereken husus, Bush'ın Irak'ı işgal etmeyi tercih etme kararının ardında yatan sebeplerdir. Bürokratik politika yaklaşımı çerçevesinde, lider kararlarına yön veren unsurların hiçbir koşulda net olarak bilinmeyeceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, Bush'un kararına neden olan etmenlerin kesin tespiti mümkün olmamaktadır. Körfez Savaşı gibi Bush'un Irak ile ilgili kararına yön veren kişisel bilgileri ve görüşleri, muhafazakâr kanatta yer alışı ve buna paralel olarak geliştirdiği görüşü, bireysel hırs ve istekleri bu kararı pekiştiren unsurlar arasında yer almaktadır.

Bush'un Irak işgali yönünde verdiği karar, ekibinde Powell ve Dışişleri Bakanlığı'nın Irak kapsamında alınan kararlarda etkilerini azaltmıştır. Bu duruma ek olarak, Savunma Bakanlığı'nın, Powell'ı Bush'un karşısında kasten marjinalleştirmeye yönelik hamlelerde bulunması, olası bir işgal sonrasında Irak'ta sivil ve dini çatışmanın ortaya çıkabileceğini savunan Powell'ın kaale alınmasına neden olmuştur (Galbraith, 2007: 114). Bu çerçevede, Bush'un bürokratik politika çerçevesinde Savunma Bakanlığı'nı tercih ederek Powell'ın savunduğu çatışma riskini görmezden gelmesi, Irak iç savaşının temel nedenlerinden biridir (Galbraith, 2007: 114). İşgal kararının siyasi alanda duyulmasıyla birlikte, Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı arasında yaşanan gerilim, başta CIA olmak üzere diğer birimlere de sıçramıştır. CIA'in işgal öncesinde gerekli istihbaratı sağlaması için zaman talebi, Bush ve yönetimi tarafından reddedilmiş ve sürecin bir an önce tamamlanması istenmiştir.

Bush yönetiminin Saddam Hüseyin'i devirme ve Irak işgali planı beklenenden önce medyada yer aldığı anda, ABD'nin uluslararası sistemde yer alan diğer aktörler için bir bahane bulması gerekmiştir. Bu çerçevede, Bush, CIA'den Saddam aleyhinde istihbarat toplanmasını talep etmiştir. ABD'nin Irak işgali bahanesi ise beklenmedik bir anda Cheney tarafından 26 Ağustos 2002'de Yabancı Savaş Gazileri'ne yaptığı konuşma sırasında bulunmuştur (Smith, 2008: 91). Cheney yaptığı konuşmada "Saddam Hüseyin'in artık kitle imha silahlarını sakladığına dair artık şüphemiz kalmamıştır," açıklamasını takiben Güvenlik Konseyi'nin konuyla ilgili denetim gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmiştir (George, 1980: 40). Burada belirtilmesi gereken nokta, Cheney'nin kitle imha silahlarına dair herhangi bir istihbarat bilgisine sahip olmamasıdır (Smith, 2008: 91). Cheney'nin iddiası, Bush yönetimi tarafından kabul görmüştür. Bush ve ekibi için kitle imha silahlarının küresel nitelikte bir tehdit olması, Saddam'ın da "ortak bir tehdit" olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Başka bir deyişle, Pillar'ın belirttiği üzere, Irak işgali öncesi planlamalarda Bush yönetimi karar alma sürecinde bilgi toplamak ve değerlendirmekten ziyade halihazırda verilmiş bir kararı haklı çıkarmak için istihbarat kullanmaya yönelmiştir (Hartenian, 2021: 323). Cheney'nin istihbarat bilgisinden yoksun, durumu kurtarmak adına medyada dile getirdiği bu iddiaya Bush ve yönetimi uyum sağlamıştır (Hartenian, 2021: 323). BMGK Irak'ta kitle imha

silahlarına dair denetleme gerçekleştireceğini ve neticeyi bir raporla paylaşacağını duyurmuştur (Hartenian, 2021: 323). Bu esnada ise ABD yönetimi BMGK tarafından yayınlanacak raporun beklenmesini destekleyenler ve işgalin hızlıca gerçekleştirilmesini isteyenler olmak üzere iki kutba ayrılmıştır.

ABD yönetiminde Şahinler, etkin lobileri sayesinde başkan, savunma ve istihbarat toplulukları üzerindeki kontrolü ele geçirmiştir (Cronin & Genovese, 2012: 310). Iraklıların Amerikan askerlerini olumlu karşılayacağını düşünen Bush ve destekçileri, CIA'in yeterli istihbarat toplamasını beklemeden, BM raporu sonuçlanmadan ve işgal sonrası devlet inşa sürecinin işleyişine dair herhangi bir plan hazırlanmadan hareket etmiştir. Medyada Bush'un konuşmalarının sertleşmesi, halkın intikam duygusunun tetiklenmesine neden olmuştur. ABD'nin BMGK raporu sonucunu beklemeden işgal kararı alması, uluslararası hukuk kurallarını ihlal etmiştir. Sistemdeki diğer aktörlerin Amerika'nın Irak'ı işgaline tepki göstermesi, Powell ve Dışişleri Bakanlığı'nın işgale yönelik ilk tahminlerini doğrulamıştır.

11 Eylül saldırılarının ardından medyanın desteğiyle tetiklenen kamuoyunun intikam isteği, Bush ve ekibinin Irak'ın işgal kararına odaklanarak işgal sonrası dönemi göz ardı etmesi ve kurumlar arasındaki çatışmalar, savaş sonrası planlamasına gereken özenin gösterilmemesine neden olmuştur. Rumsfeld tarafından Irak işgalini planlamak üzere görevlendirilen General Franks, işgal süreci yönetimini hazırlamak için bir yıldan daha fazla zaman harcamasına karşın, savaş sonrası planlaması için detaylardan yoksun genel bir taslak oluşturmakla yetinmiştir. 1 Şubat 2002 yılında Franks'in Rumsfeld'i işgal planıyla ilgili bilgilendirme sırasındaki açıklaması, işgal sonrası Amerikan askerlerinin sayısının dahi netleştirilmediğini göstermektedir: "Irak'ta operasyonların devam etmesi, istikrarın sağlanmasının derecesine bağlıdır. Hedefimize ulaştığımızdan emin olana kadar yaklaşık iki yüz elli bin asker görevlendirilmesi gerekecektir," (Smith, 2008: 91). General Franks'in işgal sonrası planını görmezden gelmesi, böyle bir planlamayı işi olarak görmemesi ve önemsememesinden kaynaklanmıştır (Cronin & Genovese, 2012: 310). Bürokratik politika çerçevesinde ele alındığında bu durum, karar verme sürecinde Başkanın kontrolünün eksikliği nedeniyle oluşan, rasyonaliteden uzak ve dış politika'nın başarısını doğrudan etkileyen bir hata olarak kabul edilmektedir.

CIA, Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı arasında giderek artan çatışma ve rekabet, işgal sonrası planının Irak'ın sosyo kültürel yapısını göz önüne almadan tek taraflı hazırlanmasına neden olmuştur. İşgal hazırlıkları kapsamında yürütülen toplantılarda CIA yetkilileri, etnik ve mezhepsel farklılıklar nedeniyle gerçekleşmesi muhtemel çatışma ve ayaklanma tehlikelerini vurgulamış ve bu tehlikelere yönelik önlemlerin alınması gerektiğini dile getirmiştir (Cronin & Genovese, 2012: 310). Savunma Bakanlığı ise bu tehlikelerin yersiz olduğunu belirterek Iraklıların Saddam yönetiminden ziyade Amerikan askerlerini ve varlığını mutlulukla karşılayacaklarını savunmuştur (Galbraith,

2007: 114). Bush ve ekibinin Savunma Bakanlığı ile aynı görüşü paylaşması, Savunma Bakanlığı yetkililerinin kendilerini diğer birimlerden üstün görmesine neden olmuştur. Bu durumun en açık örneği ise, Savunma Bakanlığı'nda görevli yetkililerin CIA tarafından düzenlenen oturumların bazılarında katılmaması ile görülmüştür (Haney, 2005: 302). Bu durum neticesinde, Irak'ta işgal sonrası yaşanacak olası problemler görmezden gelinmiş, işgal odaklı yaklaşım benimsenmiştir.

Irak'ta işgal sonrası gerçekleştirilen devlet inşaa sürecinin Savunma Bakanlığı tarafından gündeme getirilmemesi ve detaylı olarak hazırlanmaması, Irak işgali sonrasında yaşanan çatışma ve kaosun uzun dönemde iç savaşa dönüşmesinin ardındaki başlıca sebeptir. Yukarıda belirtildiği üzere, Savunma Bakanlığı'nın işgal odaklı yaklaşımı, başta Dışişleri Bakanlığı yetkilileri olmak üzere karar alma sürecine dahil olan diğer birim ve yetkililerin tepkisini çekmiştir. Nitekim, Senato'nun Dış İlişkiler Komitesi'nde gündeme gelen Irak işgali, bazı Kongre üyelerinin uzun vadeli Amerikan taahhütleri ve maliyetleri hususunda tepkiyle karşılanmıştır (Haney, 2005: 302). Ike Skelton, 4 Eylül 2002'de cumhurbaşkanıyla özel bir görüşme gerçekleştirmiş ve Irak'ın işgal sonrası planına dair bilgi almak istemiştir (Galbraith, 2007: 114). Bush'un bu soruyu "bu konuda çalışmalar yürütülüyor," yanıtıyla cevaplaması ise devlet inşaa sürecinin planlamasına dair çalışmaların boyutu konusunda diğer birimlerde ve Kongre üyeleri arasında şüphe uyandırmıştır (Mitchell & Massoud 2009). Toplantılarda sıkça dile getirilen karşılaşılmaması muhtemel tehditlerin Savunma Bakanlığı tarafından dikkate alınmaması, Bush ve ekibine bildirilmiştir. Ancak, Bush ve ekibinin işgalin başarılı olacağına karşı duyduğu inanç, bu durumun görmezden gelinmesiyle sonuçlanmıştır.

ABD'nin Irak İşgal Kararını Etkileyen Dış Politika Kültür Etmenleri

Amerikalıların 11 Eylül saldırılarını takiben giderek artan intikam duygusu, Afganistan'ın işgali, kitle imha silahları suçlamasına karşın Saddam'ın geri adım atmayışı ve korunması gereken hegemon ülke imajı, Bush'u iç ve dış politika arasındaki dengelemeyi nasıl sağlayacağı konusunda köşeye sıkıştıran etmenler arasında yer almaktadır. Ekibi arasındaki fikir ayrılıkları nedeniyle rasyonel kararın alınmaması neticesinde Bush'un bireysel olarak karar alarak Powell ile anlaştığı görülmüştür. Bush, aynı ay içerisinde diğer danışmanlardan gizli olarak Rumsfeld ve ABD Merkez Komutanlığı Başkomutanı Tommy Franks'i Irak işgali için bir savaş planını hazırlamak için görevlendirmesi, liderin yalnız karar almaya başladığının bir göstergesidir. Bush, bu görevlendirmenin gizli tutulması gerektiğini ve işgal planına müdahil olacak tek danışmanların Franks ve Rumsfeld olması gerektiğini açıkça belirtmiştir. İşgal kararının siyasi alanda duyulmasıyla birlikte, Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı arasında yaşanan gerilim, başta CIA olmak üzere diğer birimlere de sıçramıştır. CIA'nın işgal öncesinde gerekli istihbaratı sağlaması için zaman talebi, Bush ve yönetimi tarafından reddedilmiş ve sürecin bir an önce tamamlanması istenmiştir.

Bush'un ekibinde yaşanan çatışma sonucunda kendi kararını uygulayarak Savunma Bakanlığı ile anlaşması, Dışişleri Bakanlığı tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. İşgal planının üzerinde düşünülmesine karşın devlet inşaa sürecine dair herhangi bir hazırlığın olmayışı, Irak'la ilgili görevlendirilecek olan personelin ve askerinin devletin tarihsel, sosyo-kültürel bilgi eksikliği ve güvenlik yapılandırma sürecinin göz ardı edilmesi, Dışişleri Bakanlığı tarafından dile getirilmiştir. Irak'taki devlet inşaa sürecine dair somut bir planın eksikliği üzerine, Powell, Başkan ve ekibine sunmak üzere Dışişleri Bakanlığı uzmanlarından Irak ile ilgili bir rapor hazırlamalarını talep etmiştir. İşgal sonrası Irak'ın güvenliğinin sağlanması, siyasi yapılanması ve ekonomik kalkınması gibi önemli adımların planlanmasına yönelik hazırlanan Irak raporu, Amerika'nın devlet inşaa sürecinde ortaya çıkması muhtemel tehditleri, ülkenin tarihini, sosyo-kültürel yapısını, etnik ve mezhepsel farklılıklarını, ordunun terhis edilme sürecini, Baas'ın etkinliğini ve Iraklıların geçmişten gelen Amerikan karşıtlığını detaylı olarak içeren birkaç cilt olarak hazırlanmıştır. General Feith, Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan bu planı göz ardı ederek Dışişleri Bakanlığı ile olan çatışmanın daha da derinleşmesine neden olmuştur. Nitekim gerek Bush gerekse Savunma Bakanlığı'nın Irak'ın siyasi, kültürel ve tarihi yapısını olası tehditler çerçevesinde inceleyen raporu yok sayması, Irak'ın işgalin ardından çatışma ve isyanlara teslim edilmesine yol açmıştır.

Bürokratik politika yaklaşımı çerçevesinde Bush'un Irak'taki karar verme süreci değerlendirildiğinde, ABD dış politika kültürünün Bush'un nihai kararındaki etkisini görmek mümkündür. Aşağıdaki tablo, Irak işgal kararında ABD dış politika kültür unsurlarının etkisini göstermektedir:

Tablo 1. ABD'nin Dış Politika Kültür Unsurlarının Irak İşgal Kararı Üzerindeki Etkisi

<i>ABD'nin Dış Politika Kültür Unsuru</i>	<i>ABD'nin Dış Politika Kültür Unsuru Açıklaması</i>	<i>Dış Politika Kültür Unsurunun Irak İşgal Kararı Süreci Üzerindeki Etkisi</i>
<i>Din ve Eşitsizlik Algısı</i>	ABD öncü karakterini dinden almaktadır.	Bush ve ekibinin Irak işgalini desteklemelerinin ardında yatan temel sebeplerden biri yeni muhafazakar (neo-conservatives) grubuna mensup olmalarıdır.
<i>Tek Taraflılık</i>	ABD, yeni dünya düzeninin kurucusudur.	ABD, Afganistan'ın ardından Irak işgaliyle Ortadoğu bölgesini kendi çıkarlarına göre yeniden inşaa etmeyi amaçlamıştır.
<i>İlerici Emperyalizm</i>	ABD'nin diğer devletlere karşı uygarlaştırıcı bir misyon üstlenmeye hakkı vardır.	George W. Bush, Irak işgali süreci boyunca Irak'a demokrasi götürme söylemini kullanmıştır.

<i>İdealizm</i>	ABD'nin birikimini uluslararası sistemde insanlığın ortak yararına kullanmalıdır.	George W. Bush, Irak işgalinden önce Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları ürettiğini ve bu durumun sadece ABD'yi değil, aynı zamanda uluslararası sistemde yer alan diğer devletleri tehdit ettiğini belirtmiştir. ABD'nin hegemon ülke olarak bu durumu engellemesi gerektiğini belirten Bush, ABD'nin idealist kimliğini söylemlerinde öne çıkarmıştır.
<i>Yumuşak Emperyalizm</i>	ABD, hegemon ülke olarak demokratik olmayan diğer devletlerin politikalarına maruz kalan halklara sosyo-politik stratejilerle yardım etmelidir.	George W. Bush Irak işgali öncesinde Iraklıların Saddam Hüseyin'in zulmüne maruz kaldığını dile getirmiştir.
<i>Dış Politikada Süreklilik ve Bütünlük Anlayışı</i>	ABD dış politikası, diğer ülkelerden üstün ve farklı olarak bir misyon temelinde ilerleyişini sürdürmelidir.	Ortadoğu ülkelerine demokrasi götürme stratejisi, George W. Bush dönemi öncesinde başlamıştır. Bu strateji, George W. Bush döneminde "Irak'ın demokratikleştirilmesiyle" devam etmiştir.
<i>Düşman Algısı Yaratımı</i>	ABD barışçıl kimliğe sahip ve demokrasiden yanadır. ABD karşıtı ülkeler, düzen bozan, saldırgan ve ABD düşmanıdır.	George W. Bush, Saddam Hüseyin'i kitle imha silahları üretmekle, düşmanca hareket etmekle ve terörizmi desteklemekle suçlamıştır.

ABD'nin Irak işgal kararını etkileyen dış politika kültürü unsurlarından ilki, din ve eşitsizlik algısıdır. ABD'nin öncü karakterini dinden aldığı inancı, kendisinden önceki liderler gibi George W. Bush'da da belirgin olarak görülmektedir. Babasının ardından PNAC olarak bilinen yeni muhafazakâr grubun son temsilcisi olan Bush, I. Körfez Savaşı sırasında grup tarafından talep edilen ancak babasının reddettiği Saddam'ın devrilme planının gerçekleştirilmesini kendine vazife olarak kabul etmiştir. Baba Bush döneminde yaşanan bu fikir ayrılığının üzerine 11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesi, Irak'ın işgali hususunda yeni muhafazakârlar için önemli bir fırsata dönüşmüştür. Oğul Bush'un 1993'te babası Kuveyt'te bir ziyaretteyken onu öldürmek için ekip gönderdiği iddia edilen Saddam'ı devirme isteği ve PNAC grubunun etkisinde kalması, bu durumu kanıtlar niteliktedir.

ABD'nin Irak işgal kararını etkileyen dış politika kültürü unsurlarından ikincisi, tek taraflılık unsurudur. Dış politika kültüründe tek taraflılık unsuru, liderlerin ABD'yi Soğuk Savaş döneminin ardından yeni dünya düzeninin kurucusu olarak görme eğilimini yansıtmaktadır. Irak işgal kararını da etkileyen bu unsurun etkisini ABD'nin Milli Güvenlik Strateji Raporlarında görmek mümkündür. Milli güvenlik strateji raporları, bir ülkenin güvenlik, ekonomik

ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanma yöntemlerini, amaçlarını ve tehdit unsurlarını politik çerçevede listeleyen, ABD tarafından herkese açık olarak sunulan raporlardır. Hegemon gücün sistem algısını belirten bu raporlar, ABD'nin sistemsel yaklaşımını değerlendirme ve küresel dinamiklerdeki etkin rolünü anlamada önemli paya sahiptir. 2006 yılında George W. Bush yönetiminde yayınlanan milli güvenlik strateji raporunun içerik odağı, diğer büyük güçlerle işbirliği kurularak Ortadoğu bölgesinin demokratikleştirmesidir (National Security Strategy Archive, 2006). Bu çerçevede ABD, tek taraflılık kültür unsuru çerçevesinde hareket ederek küresel terörizm ve kitle imha silahlarının önlenmesi gerekliliğini belirtmektedir. Nitekim, ABD'nin bu raporlar ışığında Irak'taki kitle imha silahlarını öne sürerek ülkeyi işgal etmesi, dış politika kültür unsurunun işgal kararı sürecine etkisini ortaya koymaktadır.

ABD'nin Irak işgal kararını etkileyen dış politika kültürü unsurlarından üçüncüsü, ilerici emperyalizm unsurudur. İlerici emperyalizm, ABD'nin hegemon güç olarak uluslararası sistemi koruma görevine ek olarak uygarlaştırıcı bir rolü olduğunu ileri sürmektedir. George W. Bush, Iraklıların Saddam Hüseyin yönetiminde işkence, kadınlara karşı şiddet, insan haklarının ihlali, muhaliflerin baskılanması ve idamlar, çocuk istismarı, konuşma, basın ve bilgi özgürlüğünün ihlali ve Müslümanlara karşı işlenen suçları sıklıkla dile getirerek Iraklıların ABD'nin yardımıyla bu durumdan kurtarılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, başta George W. Bush ve ekibi olmak üzere karar alıcılar, diğer nedenlere ek olarak ABD'nin "uygarlaştırıcı" dış politika kültürünün etkisinde kalarak Irak işgal kararını almıştır.

ABD'nin Irak işgal kararını etkileyen dış politika kültürü unsurlarından dördüncüsü, idealizm unsurudur. ABD'nin üstünlüğünü öne çıkaran idealizm, ABD'nin birikimini uluslararası sistemde insanlığın ortak yararına kullanması gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede, ABD, Irak işgal karar sürecini idealizm unsurunu işgali meşrulaştırmak amacıyla kullanmıştır. Başka bir deyişle, ABD hegemon olarak uluslararası sistemi koruma göreviyle hareket etmiştir.

ABD'nin Irak işgal kararını etkileyen dış politika kültürü unsurlarından beşincisi, yumuşak emperyalizm unsurudur. İlerici emperyalizmle benzer olarak, yumuşak emperyalizm, ABD'nin hegemon ülke olarak demokratik olmayan diğer devletlerin politikalarına maruz kalan halklara sosyo-politik stratejilerle yardım etmesi gerekliliğini açıklamaktadır. ABD'nin Irak işgali öncesinde Irak'taki kitle imha silahlarının varlığını ileri sürerek Birleşmiş Milletler'e inceleme için başvurması, diğer ülkeleri Irak'ın Saddam'dan kurtarılması için işbirliğine davet etmesi gibi politik hamleleri yumuşak emperyalizm unsurunun dış politikaya etkisini gösteren örneklerdir.

Dış politikada süreklilik- bütünlük anlayışı ve düşman algısı yaratımı, ABD'nin Irak işgal kararını etkileyen altıncı ve yedinci dış politika kültürü unsurlarıdır. PNAC'nin George W. Bush'u Irak işgali konusunda baskılaması, George W. Bush dönemi öncesinde hazırlanan Milli Güvenlik Raporlarında Ortadoğu

bölgesinin demokratikleştirilme stratejisi gibi birçok etmen, ABD'nin Irak işgal kararının George W. Bush dönemi öncesinden süregelen bir birikim neticesinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Benzer olarak, düşman algısı yaratımı unsuru, 11 Eylül saldırıları öncesinden Irak işgaline değin uzanan bir dış politika kültür unsurudur.

Sonuç

Dış politika çalışmalarında bürokratik politika modeli, karar alıcıların çeşitli etmenlerin etkisinde kaldığını savunarak süreç sonunda Başkan tarafından alınan nihai kararın rasyonalitesini ulaşılması güç bir sonuç olarak değerlendirmektedir. Bu durumun temel nedeni, gerek karar alma sürecine dahil olan aktörlerin gerekse Başkan'ın kişisel çıkarlar, lobilerin görüşleri, tarihsel süreç boyunca ülkeleri etkileyen dış politika kültür etmenleri, bireysel görüş ve bakış açıları gibi geniş bir yelpazeyi kapsayan dış faktörlerin etkisine açık olma durumudur. Bu çerçevede, dış politika literatüründe yer alan birçok çalışma bahse konu olan bu etmenlerin karar alma süreci üzerindeki etkisini farklı modeller ve yaklaşımlar ışığında incelemektedir.

George W. Bush tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen Irak işgali, dış politika çalışmalarında sıkça incelenen bir vaka analizidir. Bush'un Saddam tarafından Irak'ta kitle imha silahlarının varlığı üzerine Güvenlik Konseyi'ne başvurması ve inceleme süreci tamamlanmadan Irak'ı işgal etmesi, beklenenden çok daha hızlı ve hazırlıksız gerçekleştirilen Irak işgal karar sürecini tartışmaya açmıştır. Bu çerçevede, kararın rasyonalitesinin çeşitli çalışmalar ve modeller kapsamında farklı açılar ve dinamikler gözetilerek değerlendirildiği ilgili literatürde görülmektedir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan temel unsur, Bush ve ekibinin Irak işgal kararı sürecinde ABD'nin dış politika kültür etmenlerinin etkisinde kaldığı hipotezine dayanmaktadır. Nitekim, karar alma sürecinde Bush ve ekibinin PNAC organizasyonunun baskısında hareket etmesi, Milli Güvenlik Raporlarında Irak ve Ortadoğu bölgesinin demokratikleştirilmesi gerekliliği, işgale karşı olan diğer karar alıcıların görüşlerinin görmezden gelindiği gibi faktörler, ABD dış politika kültürünün süreç üzerindeki belirgin etkisini yansıtmaktadır.

Çalışmada ABD'nin dış politika kültür etmenleri olarak din ve eşitsizlik algısı, tek taraflılık, ilerici emperyalizm, idealizm, yumuşak emperyalizm, dış politikada süreklilik ve bütünlük anlayışı ve düşman algısı yaratımı ABD'nin dış politika kültür unsurları olarak seçilmiş ve bu kültür unsurlarının Irak işgal karar alma sürecinde yer alan aktörler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. ABD'nin kuruluşundan günümüze değin dış politikasını farklı ölçülerde olsa da şekillendiren bu etmenler, uluslararası sistem dinamikleri neticesinde ortaya çıkan kararları etkilemektedir. Karar sürecini kritik bir perspektifte analiz etme olanağı sunan bürokratik politika modeli, ABD'nin kültürel dış politika unsurlarının bu süreci nasıl etkilediğini incelemek için kullanılmıştır.

ABD'nin dış politika kültür unsurları, ABD'nin dinsel olarak uluslararası sistemde yer alan diğer aktörlerin öncüsü olma, onları kurtarma gibi öncülük ve liderlik etme misyonları olduğunu öne çıkarmaktadır. ABD'nin hegemon ülke konumuna erişmesiyle bu misyon çerçevesinde hareket etmesi gerekliliği, tarihsel süreçte ülkede Başkanlık yapan diğer liderleri olduğu gibi George W. Bush'u da karar alma sürecinde etkilemiştir. Yumuşak emperyalizm ve ilerici emperyalizm gibi uluslararası gelişmelerin neticesinde dış politika kültürüne eklenen yeni unsurlar, temelde idealizm ve din ve eşitsizlik algısına dayanmaktadır. Bush'un PNAC planının etkisinde kalması, muhafazakar kimliğiyle hareket ederek ABD'nin öncülüğünde uluslararası sistemde yer alan ülkeleri 'demokratikleştirme' stratejisi, Saddam'ı düşman olarak ilan edip Iraklıları bu zulümden kurtaracağına dair açıklamaları, dış politika kültür unsurlarının beklenenden çok daha hızlı alınan Irak işgal kararını etkilediği açıktır.

ABD'nin dış politika kültürünün karar alma sürecini nasıl etkilediğine dair çalışma alanı gün geçtikçe daha da zenginleşmektedir. Bu bağlamda, dış politika kültürü, gerek güvenlik çalışmalarında gerekse dış politika alanında çalışmalarını sürdüren araştırmacılara geniş bir araştırma alanı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Alden, C., & Ammon, A. (2016). *Foreign Policy Analysis: New Approaches*. Routledge.
- Arı, T. (2011). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. MKM Yayıncılık.
- Bulus, O. (2019). *Irak'ta Devlet İnşasında Dış Güçlerin Rolü: İngiltere ve A.B.D. İşgalleri Altında Devlet İnşası*. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 30-32.
- Chomsky, N. (2002). *Medya Gerçeği* (A. Yılmaz & O. Akınhay, Trans.). Everest Yayınları.
- Coyle, M. G., & Roskin, J.J. (2004). *Politics of the Middle East: Cultures and Conflicts*. Pearson Press.
- Cronin, T.E., & Genovese, M.A. (2012). *The Paradoxes of the American Presidency*. Oxford University Press.
- Diamond, L. (2004). What Went Wrong in Iraq, *Foreign Affairs*, 83(5), (Sep. - Oct., 2004), 34-56 <https://doi.org/10.2307/20034066>
- Draper, R. (2008). *Dead Certain: The Presidency of George W. Bush*. Free Press.
- Drezner, D. W. (2000). Ideas, 'Bureaucratic Politics, and the Crafting of Foreign Policy. *American Journal of Political Science*, 733-734.
- Doğan, N. (2012). Uluslararası İlişkiler ve Rasyonellik: Bürokratik Politikanın Alana Katkısı ve Geleceğin Öngörülmesinde Rasyonellik Varsayımının Önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 85-103.
- Feith, D. J. (2008). *War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism*. Harper Collins Publishers.
- Galbraith, P. W. (2007). *The End of Iraq: How American Incompetence Created a War Without End*. Simon and Shuster.

- George, A.L. (1980) *Presidential Decisionmaking in Foreign Policy: The Effective Use of Information and Advice*, Westview Special Studies in International Relations.
- Hart, T., & Rosenthal, U. (n.d.). Reappraising Bureaucratic Politics. *Mershon International Studies Review*, 223–240.
- Hartenian, L. (2021). *George W Bush Administration Propaganda for an Invasion of Iraq: The Absence of Evidence*. Routledge.
- Holsti, K. J. (1998). Scholarship in an Era of Anxiety: The Study of International Politics during the Cold War. *Review of International Studies*, 24, 17–46.
- Huelss, H. (2017). After Decision-making: The Operationalization of Norms in International Relations. *International Theory*, 9(3), 381–409. doi:10.1017/S1752971917000069.
- Jentleson, B. W. (2014). *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century*. W.W. Norton.
- Johnson, C. (2003). *Der Selbstmord der Amerikanischen Demokratie* (H. Freundl & T. Pfeiffer, Trans.). Karl Blessing Verlag.
- Jones, C. M. (2020). Bureaucratic Politics and Organizational Process Model. *International Studies Association and Oxford University Press*, 3–4.
- Kaarbo, J., & Gruenfeld, D. (1998). The Social Psychology of Inter- and Intragroup Conflict in Governmental Politics. In Whither the Study of Governmental Politics Foreign Policymaking? *Mershon International Studies Review*, 226–233.
- Kissinger, H. (1995). *Diplomacy*. Touchstone Simon and Schuster.
- LaFeber, W. (1994). *The American Age: U.S. Foreign Policy At Home And Abroad 1750 To The Present*. Norton.
- Mangi, L. (1994). *The Role of President and Bureaucracy in US Foreign Policy-Making*. Pakistan Horizon, 400.
- McDougall, W. A. (1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter With the World Since 1776*. Mariner Books.
- Miles, R. E. (1978). The Origin and Meaning of Miles Law. *Public Administration Review*, 399.
- Mitchell, D., & Massoud, T.G. (2009) Anatomy of Failure: Bush's Decision-Making Process and the Iraq War. *Foreign Policy Analysis*, 5(3), 265–286, <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2009.00093.x>
- Monbiot, G. (2003, June 29). America is a Religion. *The Guardian*. <http://www.guardian.co.uk/columnists/column/0.1007812.00.html>. (Accessed March 24, 2022).
- National Security Strategy Archive. (2006, March 16). *The National Security Strategy of the United States*. <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2006/>.
- Norcross, L. (n.d.). 'Almost Perfect': The Bureaucratic Politics Model and U.S. *Foreign Policy*. E-International Relations, 4.
- Okur, M. A. (2010). *Emperyalizm, Hegemonya ve İmparatorluk Tarihsel Dünya Düzenleri ve Irak'ın İşgali*. Ötüken Neşriyat.

- Ripley, B. (1998). Cognition, Culture, and Bureaucratic Politics. In L. Neack, J.A.K. Hey, and P.J. Haney (Eds.), *Foreign Policy Analysis: Continuity and Change in Its Second Generation*, Prentice Hall, 85–97.
- Riedel, B. (2021, September 17). 9/11 and Iraq: The making of a tragedy. *Brookings Institute*. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/09/17/9-11-and-iraq-the-making-of-a-tragedy/>
- Said, E. (1998). *Kültür ve Emperyalizm* (N. Alpay, Trans.). Hil Yayın.
- Saunders, E. N. (2017). No Substitute for Experience: Presidents, Advisers, and Information in Group Decision Making. *International Organization*, 219.
- Smith, M.A. (2008). US bureaucratic politics and the decision to invade Iraq. *Contemporary Politics*, 14(1), 91-105, DOI: 10.1080/13569770801913314
- Sümer, G. (2008). Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü. *Uluslararası İlişkiler*, 5(19), 119–144.
- Terry, J. J. (2013). *Ortadoğu'da Amerikan Dış Politikası: Lobiler ve Özel Çıkar Gruplarının Rolü* (S. Tezcan & M. Akif Kireççi, Trans.). Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 12.